

ישראל: הסגר מדינות ערב נפרץ

מות של הארץ. כולם הוסקו לפני סיומם עליידי מאורעות-דמים.

בשנת 1908 שלה הסולטן עבד אל-חמיד, התורכי, שלט ארץ-ישראל, את הגיאולוג ה-אנגלי המפורסם מקס בלאקהורן לערוך חקירה מדויקת של אוצרותיה הטבעיים של הארץ. לפני הסולטן היו מונחים דו"חות שונים, מבוססים על השערות בלבד, על הימצאות סימני נפט באזורים שונים של ארץ-ישראל.

בלאקהורן הודיע לשולחו המלכותי כי מדי רוס-מערב לים המלח, בסביבות סוּרם וה-מצדה, קיימים סיכויים טובים למציאת נפט. אך השולטן שוב לא היה פנוי לספל בעניין, מהפכת התורכים הצעירים של אהרן באשה שמה קץ לחיפושי הנפט בארץ-ישראל.

אחרי השולטן, התעניינו הגרמנים. הם שיגרו משלחות של גיאולוגים, בכונה להתחיל בקידוחים. מלחמת העולם הראשונה שמה קץ לפעילותם. הכובשים האנגליים, אנשי עסקים טובים, מינו גיאולוג קבוע בין סקווי המנדט. הגיאולוג, ג'י. ס. בלייק, המשיך את החקירות ליד המצדה. שם נרצח עליידי בדואים בשנת עבודתו. אולם לפני מותו הספיק לפרסם דו"ח עבה ויסודי, המשמש עד היום מדריך מוסמך לגיאולוגיה של הארץ. בין השאר, מ"סר על גילוי גאז טבעי במקום בו עומדת עתה מעברת סקיה, ליד תל-אביב. על פי הממצאים קדחו חברות אנגליות ליד כורנוב בנגב וחולייקאת בדרום. אך שוב הפסיק אותם מר-חזק-דמים — הפעם: מלחמת ישראל-ערב.

כעבור שלוש שנים, עם שוב השקט היחסי לארץ, שבו גם הגיאולוגים לפעולה. הפעם היו אלה שני אמריקאים, אב וכן, שהומונו עליידי ממשלת ישראל, סירסמו את דו"ח בול, שקבע כי מרבית הארץ מהדה מקום בו על סיכויים טובים למציאת נפט. הוא גם ציין מקום אחד מסוים, בו גדולים הסיכויים במיוחד: חולייקאת היא חלץ.

כמה תקבל המדינה?

מלבד ארצות-הברית, אין כמעט מדינה בעולם שאין הבעלות על אוצרותיה התת-קרקעיים שייכת לממשלה. בארצות-הברית נחשב הנפט, למשל, כרכושו של בעל הקרקע ואין חברות הנפט זקוקות לזכויו ממשלתי לקדוח ולהפיק את הנפט. כל אשר עליהן לעשות לפני גשתן לפעולה הוא לקנות את הקרקע מבעליה או לשלם להם תמורת הזכות לגלות ולהפיק את הנפט שמחתח לפני הקרקע.

בישראל שייכת הבעלות לממשלה והחברות שקיבלו זכויו לחפש נפט שלמו דמי זכויו, בהתאם לשטח הזכויו.

בארצות ערב, שלמו חברות הנפט הזרות כסום כולל עבור הזכויות, נוסף לתשלום רויאליטי — תשלום-בעלות לממשלה או לשליטים המקומיים. תשלום זה מגיע בארצות ערב ל-50% מהכנסותיהן הנקיות של החברות.

בישראל, לא נקבע עדיין בכירור מה גובה הרויאליטי אולם ברור כי יהיה חלק הגון של רווח החברות הזרות, באם תמצאנה נפט. חברת לפידות המקומית תשלם את מסי הכנסה ומסי החברות הנהוגות בישראל.

של נפט חולייקאת היא שתאסר לישראל אספקה עצמית של מיצרר חיוני לבטחון ה-מדינה, מיצרר שהועמד בראש רשימת ה-חורות אשר ההסגר הערבי ביקש למנוע את מעברן לישראל.

סעודיה ועיראק המייצרות את הנפט, מצרים והלבנון השולטות על מעברו דרך הסואץ ובצינורות הארוכים, עשו את הכל כדי ש-נפט המרחב לא יגיע לישראל. עתה פרצה

ישראל את ההסגר, מצאה גישה ישירה לאור תו נפט מרחבי — גישה שאינה נתונה לחסדי ההסגר הערבי.

שדוש הפסקות

כיום מחזיקות שמונה חברות ב-38 רשויות של משרד הפיתוח לחיפושי נפט בתוך שטח ישראל. היה זה הצעד הממשי הראשון של ממשלת ישראל למציאת נפט בארץ. קר-מו לו נסיונות רבים של ממשלותיה הקוד-

ישראל, השוכנת על שפת אזור הנפט העשיר ביותר בעולם, הכירה את הנפט עד כה מרחוק בלבד. מעבר לגבולותיה מורחה סמך נים ריכוזי הנפט האדירים של מדבריות ס-עודיה ובחריין, הרי איראן ועיראק. בני ה-גליל העליון יכולים לראות מראש גבעותיהם את נחש המכתב המוביל את הנזול השחור על פני 1800 קילומטרים, מסעודיה לציפון, עד חוף הלבנון. בחיפה מסתיים צנור ענק שני, שיבש מאז הפסיקה עיראק את זרם ה-נפט משדות קירקוק ב-1948.

אולם עד השבוע שעבר הצטמצם מגעו של הישראלי הממוצע עם הנפט בתחנות הדלק המצומצמות, המנמרות את כבישי האספלט הראשיים, ועם עגלות הנפט האדומות הסר-בבות את רחובות העיר, כשצילילי פעמון ה-עגלון מכריזים על סחורתו.

כך מאמצי הערבים

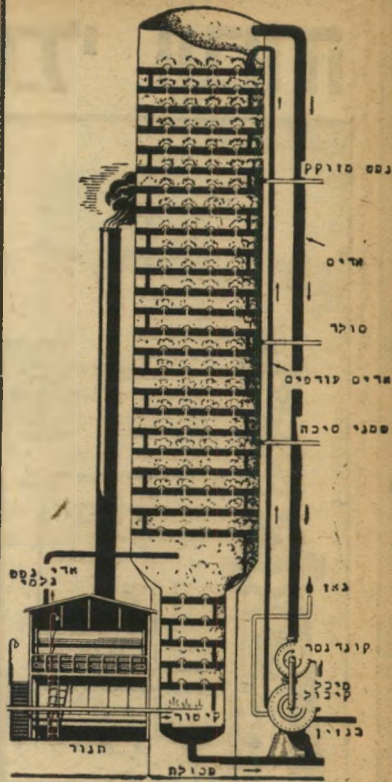
בלוח תצורות הדלק העולמית תופס אורח ישראל מקום נכבד. מדי שנה צורכת יש-ראל מיליון טונות של נפט גלמי, שהן 7.3 מיליון חביות נפט. כלומר: תצורת ממו-צעת של 4.2 חביות לשנה, לכל אורח. ה-ממוצע העולמי הוא 1.3 לשנה ואילו כל אורח של ארצות-ה-ברית צורך 12.5 חביות בממוצע שנתי. האורח הסובייטי, לעומתו צו-רך 1.2 חביות.

ייבוא הנפט, המגיע לישראל בעיקר מדרום-אמריקה, מברית-המוצ-צות ומאנגליה, תופס 16% מכלל היבוא ה-שנתי של ישראל. תמור רחו שילמה השנה יש-ראל, במטבע קשה או במארקים גרמניים מ-שילומים, 35 מיליון דולר. אילו קנתה נפט עיראקי או סעודי הו-רם ללבנון, היתה חו-כת לפחות 15 מיליון דולר לשנה.

אולם ההסגר הערבי מאלץ את ישראל ל-שאת בהוצאות ענקיות להובלת דלק במיכליות סביב חצי כדור-הארץ, לאיזור העשיר ביותר בנפט בעולם כולו.

מציאת נפט בישראל עשויה בהחלט לשנות את המצב. אם כי אין לקבוע עדין בוודאות, עשויה הבאר האחת של חולייקאת, לפי אומ-דנה מוקדמת, להפיק כחבית אחת של נפט גלמי לדקה — קרוב ל-70 אלף טונה לשנה, שהם 7 מצריכת הארץ. כלומר: באר אחת זו תחסוך למדינה מיליון דולר לשנה.

אולם חשיבותה האמיתית של התגלית לא היתה כספית: ישראל יכולה בקלות להשיג מיליון דולר ממקור אחר. חשיבותו המכרעת

הלכלוך הופך זהב

הנפט הגלמי הנשאב מתוך האדמה הוא נוזל שחור סמיך, מורכב מתערובת של פחמימנים — תרכובות שונות של פח-מן ומימן — בתוספת קטנה של חנקן, גפרית, חמצן וכלור. החומרים הופכים לאחר תהליך זיקוק ממושך, לסוגים שונים של מוצרי נפט, המוכרים לקהל הרחב — מהאספלט ושמיני הסיכה הכב-דים ועד לבנוין והגאזים הקלים ביותר.

לכל אחד מחומרי היסוד, שמהם מור-כב הנפט הגלמי, נקודת רתיחה משלו, השונה מזו של חברתה. תהליך הזיקוק, הבא להוציא מן החומר הגלמי את סוגי הדלק השימושיים, מבוסס על עקרון ס-שט, המתואר בצירוף לעיל.

תחילה מחממים את הנוזל הגלמי עד לנקודה שבה הופך הנוזל כולו לאדים. את האדים מעבירים בתוך מעבה (קונדנ-סר) הבנוי קומות קומות, וההפוך את האדים שוב לנוזלים. כל סוג של אדים מתעבה בטמפרטורה אחרת, עולה לגובה אחר בתוך המעבה. בדרך זו נעשית ה-מפרדה בין הסוגים השונים, ההופכים שוב לנוזלים, יוצאים מתוך המעבה כ-צינורות נפרדים אל מיכלי האגירה של בית-הזיקוק.

כדי לעזור לתהליך הזיקוק מוזרמים גם אדים עודפים אל תוך שכבות ספי-יימות של האדים, מחישים את תהליך הזיקוק או מגבירים את הפיכתו של סוג מסוים של דלק לסוג בעל תכונות שר-נות.

זה תזון בקונה

מתוך 100 גלון של נפט גלמי, למשל, מופקים לאחר הזיקוק: 44 גלון בנוזל; 36 גלון מוט; 8 גלון אספלט, דוגר ו-צטן; 6 גלון נפט נקי, מן הסוג המש-מש לפרימוסים; 3 גלון שמיני סיכה. הפחת הנוצר מתהליך הזיקוק הוא של גלון.

אפשר גם לשנות את לוח התפוקה, ל-פי דרישת הצרכנים. בדרך כלל מחליטים מנהלי בתי הזיקוק וחברות השיח לאי-זה סוגים להפוך את הנפט הגלמי — אם לייצר יותר בנוזל ופחות סולר או להי-פך. במקרה זה מעבירים את החומרים ה-מוזקקים בצורה שונה, בתוספת תרכו-בות שונות. הכמות הכללית אינה משתנה.